

Arkeologi vid Odinsborgs parkering i Gamla Uppsala

Arkeologi vid Odinsborgs parkering i Gamla Uppsala

Arkeologisk schaktningsövervakning

L1941:2193, L1941:3039,

L2019:493

Gamla Uppsala 21:2 och 21:71

Uppsala kommun

Uppland

Per Frölund

Upplandsmuseets rapporter 2025:12

ISSN 1654-8280

BEARBETNING AV FOTON: Per Frölund, Stiftelsen Upplandsmuseet

BEARBETNING AV PLANER: Per Frölund, Stiftelsen Upplandsmuseet

OMSLAGSBILD: Del av ledningschakt, i fonden Gamla Uppsala museum

GRANSKNING: Anna Ölund, Stiftelsen Upplandsmuseet

UPPHOVSRÄTT: om inget annat anges: Creative Commons licens CC BY. © Lantmäteriet, dnr I2014/00634

GRAFISK FORMGIVNING OCH PRODUKTION: Malin Lucas, Stiftelsen Upplandsmuseet

© STIFTELSEN UPPLANDSMUSEET, 2025

Upplandsmuseet
Drottninggatan 7, 753 10 Uppsala
Telefon 018-169100
www.upplandsmuseet.se

Innehåll

Sammanfattning	6
Inledning	7
Bakgrund	8
Topografi och fornlämningsmiljö	8
Historiska kartor	8
Tidigare undersökningar	8
Syfte, metod och genomförande	8
Undersökningsresultat	10
Tolkning	12
Administrativa uppgifter	13
Litteratur	14
Lantmäteriakter	14
Referenser	14

Sammanfattning

Under april 2025 utförde Stiftelsen Upplandsmuseets Avdelning för Arkeologi en schaktningsövervakning i del av fornlämning L1941:3039, L2019:493 och L1941:2193 inom fastigheterna Gamla Uppsala 21:2 och Gamla Uppsala 21:71,

Uppsala kommun. Syftet med schaktningsövervakningen var att dokumentera berörda lämningar och kulturlager. I det smala ledningsschaktet södra del framkom ett inte närmare daterat kulturlager inom en cirka fyra meter lång sträcka.

Figur 1. Grävt schakt före igenläggning utmed Ärnäsvägen. Foto från öster: Per Frölund, Stiftelsen Upplandsmuseet.

Inledning

Arbetet utfördes med anledning av att Vattenfall Eldistribution AB planerade att schakta för jordkabel. Syftet med kabeln var att anlägga och koppla upp en laddstation på Odinsborgs parkering. Den planerade kabelsträckningen berörde fornlämning L1941:3039 och eventuellt fornlämning L2019:493

och den möjliga fornlämningen L1941:2193. Arbetet utfördes under april månad 2025 på uppdrag av Länsstyrelsen i Uppsala län (dnr 433-1288-2025, beslutsdatum 2025-02-24). Projektledare var Per Frölund som också sammanställt rapporten.

Figur 2. Karta i skala 1:5000 visande fornlämningssituationen i de centrala delarna av Gamla Uppsala. Det grävda schaktet är omgärdat en svart ellips.

Bakgrund

Undersökningsområdet ligger i Gamla Uppsala, mellan Gamla Uppsala museum i söder och Odinsborgs parkering i norr. Kabelschaktet grävdes från ett elskåp vid Tingsslätten, övertvärade Disavägen och fortsatte utefter Ärnäsvägens västra sida.

Topografi och fornlämningsmiljö

Det övervakade schaktet låg knappt 100 meter öster om Högåsen med Kungshögarna, och den västra delen av Gamla Uppsala by-/gårdstomt (L1941:2193).

Historiska kartor

Undersökningsområdet har legat inom den del av Gamla Uppsala by som bland annat kallats Kyrk- eller Storbyn (Rahmqvist 1986; Hallgren 2018). Från den här delen av Gamla Uppsala by finns lantmäterikartor från och med 1600-talet. 1792 års storskifteskarta visar att schaktet berörde gårdstomter och en av Ärnäsvägens föregångare (figur 3).

Tidigare undersökningar

Närområdet är fullt av tidigare undersökningar men närmast är de arkeologiska undersökningar som gjordes inom området för museibygnaden till Gamla Uppsala museum (Ljungkvist 2000, då RAÄ 547 Gamla Uppsala socken). Mellan Tingsslätten och den gamla banvallen gjordes en förundersökning 2019 mitt för det aktuella schaktets södra del. Inom området för Gamla Uppsala museum undersöktes framför allt grophus inom en boplatz som gett dateringar mellan 200–1050

(Ljungkvist 2000). Vid förundersökningen 2019 i området mellan Tingsslätten och den gamla banvallen framkom stolphål och kulturlager (boplatz L2019:493, se Göthberg 2019). De tolkades höra samman med den undersökta boplatzen vid Gamla Uppsala museum (det vill säga RAÄ 547 Gamla Uppsala socken).

Enligt Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister (Fornsök) har Gamla Uppsala by-/gårdstomt har över tid bytt identitet, från RAÄ 286 Gamla Uppsala socken till Uppsala 547:1 nu senast till L1941:2193. Trots identitetsbyten kvarligger på lämningen (det vill säga L1941:2193) information om minst 8 olika arkeologiska undersökningar av boplatzlämningar från järnålder inom området för L1941:2193 (Lstn. dnr 321-4903-1999, 321-4904-1999, 321-2019-2000, 321-2507-2000, 321-2826-2000, 321-3252-2000, 321-4657-2000 och RAÄ. dnr 5019/90). För de här undersökningarna finns alltså inte några fornlämningar förutom Gamla Uppsala gränsbestämda fornlämningsområde L1941:3039/Uppsala 586:1.

Syfte, metod och genomförande

Syftet med schaktningsövervakningen var att dokumentera berörda lämningar och kulturlager. Den huvudsakliga metoden bestod av grävning av schakt med grävmaskin med fortlöpande okulär kontroll. Schaktet var 65 meter långt och 0,5 meter brett, och grävdes ner till kabelanläggningsnivå, cirka 0,6 meter under markyta. Schaktningen genomfördes löpande med avbrott för flyttningar och montering av skyddsanordningar med mera. Schakt och arkeologiska objekt plan-dokumenterades med GPRS med nätverks-RTK. Beskrivning och fotodokumentation skedde kontinuerligt.

Figur 3. Schakt (gul/svart) och fornlämningar mot bakgrund av 1792 års storskifteskarta. Skala 1:1 000.

Undersökningsresultat

Ett 160 meter långt, 0,5 meter brett och 0,5–0,6 meter djupt schakt grävdes mellan en befintlig elcentral och läget för ett planerat kabelskåp.

Inom ett 3,85 meter långt parti (se figur 3–4) framkom ett kulturlager (A1). Lagret var 0,15–0,2 meter tjockt och brun myllig lera med inslag av sand och småsten. Här och var framkom mindre bitar obrända ben varav några spjälkade.

I de resterande delarna gick schaktet helt eller till stora delar inom tidigare och äldre kabelschakt (se störning figur 5).

Kulturlagret har registrerats som Boplatslämning övrig L2025:3329.

Figur 4. Parti av schaktet med kulturlager (A1). I fonden Ärnäsvägen (till vänster) och elcentralen. Foto från norr: Per Frölund.

Tolkning

Den dokumenterade delen av ett kulturlager (A1) ligger mellan två boplatser där delar undersökts tidigare (RAÄ 547 Gamla Uppsala socken Ljungkvist 2000; L2019:493 Göthberg 2019). Eftersom de från fornlämning L2019:493 dokumenterade stolphålen tolkats höra till boplatserna vid Gamla

Uppsala museum (RAÄ 547 Gamla Uppsala socken), bör även kulturlagret A1 från denna undersökning knytas till samma kontext. Dateringen kan i analogi med detta förhållande antas vara järnålder.

Administrativa uppgifter

Uppdragsnummer Fornreg: 202500255

Plats: Gamla Uppsala 21:2, Gamla Uppsala 21:71, Gamla Uppsala, Uppsala socken, Uppsala kommun, Uppsala län.

Fornlämningsnummer: L1941:3039, L2019:493.

Fornlämnungstyp: Gränsbestämt område, boplat.

Typ av undersökning: Schaktningsövervakning.

Orsak till undersökning: Schaktning för och montering av jordkabel och laddstation.

Företagare: Vattenfall Eldistribution AB c/o Vattenfall Service Nordic AB.

Fältarbetsperiod: 8–10/4 2025.

Upplandsmuseets projektledare: Per Frölund.

Upplandsmuseets diarienummer: 57–2025

Upplandsmuseets projektnummer: 80 004

Länsstyrelsens diarienummer och beslutsdatum: 431-1288-2025, 2025-02-24.

Koordinat- och höjdsystem: SWEREF99 TM, RH2000.

Dokumentationsmaterial: Förvaras i Upplandsmuseets arkiv.

Fynd: Inga fynd tillvaratogs.

Referenser

Litteratur

Göthberg, Hans. 2019. Vid Ärnäsvägen i Gamla Uppsala. Arkeologisk förundersökning. Raä Uppsala 586:1, 547:1. Gamla Uppsala 21:55, Uppsala kommun, Uppsala län, Uppland. Stiftelsen Upplandsmuseets rapporter 2019:03

Hallgren, Karin. 2018. Ett hävdat landskap. I: Ljungkvist, J. & Ekblom, A. (red.). Framtidens Naturvärden i kulturmiljöer – fallstudie Gamla Uppsala. Institutionen för arkeologi och antik historia. Uppsala universitet.

Ljungkvist, John. (red.). 2000. I maktens närhet. Två boplotsundersökningar i Gamla Uppsala. Raä 285, Norra Gärdet, Raä 547 Matsgården, Gamla Uppsala socken, Uppland. SAU skrifter nr 1. Uppsala.

Rahmqvist, Sigurd. 1986. Gamla Uppsala by – Upplands största. I: Cnattingius, Nanna & Nevéus, Torgny (red.) Från Östra Aros till Uppsala. En samling uppsatser kring det medeltida Uppsala. Uppsala stads historia VII. Uppsala.

Lantmäteriakter

Lantmäteristyrelsens arkiv

(Uppsala län)

Gamla Uppsala socken

Gamla Uppsala by

Storskifte 1792 B22-28:7